

महाराष्ट्रामध्ये १८७२ सेंद्रिय शेतकरी

निरोगी जीवनशैलीकडे आणि शेतकऱ्यांचे उत्पन्न दुप्पट करण्याचे साधन

अलीकडच्या काळात, काही लोक हानिकारक कीटकनाशके आणि खतांमुळे आपला जीव धोक्यात घालत आहेत. भारतातील लोकसंख्या वाढ ही मोठी समस्या आहे. लोकसंख्या वाढीमुळे अन्नाची गरज वाढत आहे. अन्न उत्पादनाची गरज पूर्ण करण्यासाठी रासायनिक खते, विषारी कीटकनाशके आणि संकरित पदार्थांचा वापर केला जातो. ज्याचा मानवी आरोग्यावर आणि निसर्गावर विपरीत परिणाम होत आहे. प्राणघातक रसायनांपासून स्वतःचे आणि निसर्गाचे रक्षण करण्याचा एकमेव मार्ग म्हणजे सेंद्रिय शेती.

भारतातील सेंद्रिय शेती ही एक कृषी पद्धत आहे, ज्याचा उद्देश माती जिवंत ठेवण्यासाठी पिके वाढवणे आहे. सेंद्रिय खत आणि प्राणी किंवा वनस्पतींच्या कचऱ्यापासून मिळणाऱ्या कीटक नियंत्रणाचा यात वापर केला जातो. रासायनिक कीटकनाशके आणि कृत्रिम खतांमुळे होणाऱ्या पर्यावरणीय त्रासाला ही शेती प्रतिमाद देऊ लागली. ही एक नवीन कृषी प्रणाली आहे जी पर्यावरणीय समतोल दुरुस्त करते, देखरेख करते आणि सुधारते. सेंद्रिय शेतीमध्ये सेंद्रिय निविष्टा, हिरवळीचे खत, शेणखत आदींचा वापर होतो. भारतात, अंदाजे २.७८ दशलक्ष हेक्टर क्षेत्र सेंद्रिय शेतीने व्यापलेले आहे.

सेंद्रिय शेतीखालील लागवडीयोग्य जमिनीचे क्षेत्र २०१४ मध्ये ११.८३ लाख हेक्टरवरून २०२० मध्ये २९.१७ लाख हेक्टरपर्यंत वाढले आहे. वर्षानुवर्षे सेंद्रिय संवर्धन क्रियाकलापांमुळे राज्य विशिष्ट सेंद्रिय ऍडव्हा विकास झाला, देशांतर्गत पुरवठा वाढला आणि उत्तर पूर्व प्रदेशातून सेंद्रिय उत्पादनांची निर्यात झाली आहे.

■ परंपरागत कृषी विकास योजना (PKVY) : ही योजना मुळात PGS प्रमाणपत्रासह क्लस्टर-आधारित सेंद्रिय शेतीला प्रोत्साहन देते. या योजनेंतर्गत क्लस्टर निर्मिती, प्रशिक्षण, प्रमाणन

महाराष्ट्रात सेंद्रिय शेती

महाराष्ट्र हे भारतातील सर्वांत मोठ्या राज्यांपैकी एक आहे जे देशातील काही सर्वांत कोरड्या प्रदेशांपेक्षा भिन्न हवामानाच्या श्रेणीने वैशिष्ट्यीकृत आहे. प्रमाणीकरणासाठी नोंदणीकृत १.१४ लाख हेक्टर आहे आणि प्रमाणित क्षेत्र ०.४२ लाख हेक्टर आहे. महाराष्ट्रात ४ दशलक्ष सेंद्रिय शेतकरी आहेत जे पिकांचे अवशेष आणि थोड्या प्रमाणात आंबवलेले खत आणि गोमूत्र यांचा वापर करून जमिनीत वनस्पती आणि प्राणी जिवंत ठेवतात जे शेवटी जमिनीची सुपीकता टिकवून ठेवण्याचा पाया आहे. महाराष्ट्रामध्ये १८७२ सेंद्रिय शेतकरी १३८ शेतकरी स्थानिक गटांमार्फत नोंदणीकृत आहेत. IIRD (एकात्मिक ग्रामीण विकास संस्था), OF (सुधारण्याची संघी) आणि चेतना विकास आहेत. सेंद्रिय सुविधा परिषद ज्या तळागाळातील शेतकरी गट तयार करण्याच्या प्रक्रियेत समन्वय साधतात. IIRD आणि चेतना विकास यांचे त्यांच्या कॉन्सिल आणि MOFF (पर्यावरण, वने आणि हवामान बदल मंत्रालय) अंतर्गत अनुक्रमे ७८ आणि १६ स्थानिक गट आहेत जे OF चे आहे. राज्यातील समन्वय एजन्सीमध्ये ४४ स्थानिक गट आहेत. या स्थानिक गटांचे आणि त्यांच्या सेंद्रिय उत्पादनांचे तपशील www.pgsgorganic.in वर पोस्ट केले आहेत.

डॉ. प्रशांत विठ्ठल कदम

प्राध्यापक, वैकुंठ मेहता राष्ट्रीय सहकारी व्यवस्थापन संस्था, पुणे.

आणि विपणन यांना मदत केली जाते. ५० हजार रुपये प्रति हेक्टर/३ वर्षे आर्थिक मदत दिली जाते. त्यापैकी ६२ टक्के म्हणजे सेंद्रिय निविष्टांसाठी शेतकऱ्याला प्रोत्साहन म्हणून ३१ हजार रुपये दिले जातात. नैसर्गिक शेती (NF)

सह पारंपरिक स्वदेशी पद्धतींना चालना देण्यासाठी भारतीय प्राकृत कृषी विकास योजना (PKVY) ची २०२०-२१ पासून उपयोजना म्हणून भारतीय प्राकृत कृषी पद्धती (BPKP) सुरू करण्यात आली आहे. योजना प्रामुख्याने सर्व कृत्रिम रासायनिक निविष्टा वाळण्यावर भर देते आणि वायोमास मल्लिचंग, शेण-मूत्र फॉर्म्युलेशनचा वापर आणि वनस्पती आधारित तयारी यांच्यावर ताण देऊन शेतातील वायोमास पुनर्वापराला प्रोत्साहन

■ तेलविया आणि तेलपाम (NMOOP) वर राष्ट्रीय अभियान : ५० टक्के अनुदानावर आर्थिक सहाय्य जैव खते, रायझोवियम कल्चर/फॉस्फेट सोल्युबिलायझिंग बॅक्टेरिया (PSB)/ झिंक सोल्युबिलायझिंग बॅक्टेरिया (ZSB)/ अझाटोबॅक्टर/ मायकोरिझा आणि गांडूळ खत यांसारख्या घटकांसाठी ३०० हेक्टर दिले जात आहे.

देते. आत्तापर्यंत, नैसर्गिक शेती अंतर्गत ४.०९ लाख हेक्टर क्षेत्राचा समावेश करण्यात आला असून एकूण देशभरातील ८ राज्यांमध्ये ४९८०.९९ लाख जारी करण्यात आले आहेत.

■ मृदा आरोग्य व्यवस्थापन योजनेअंतर्गत भांडवली गुंतवणूक अनुदान योजना (CISS) : १९०.०० लाख प्रति युनिट (३००० एकूण/वार्षिक TP क्षमता) कमाल मर्यादित पर्यंत यांत्रिक फळ/भाजीपाला बाजारातील कचरा/कृषी कचरा कंपोस्ट उत्पादन युनिट स्थापन करण्यासाठी राज्य सरकार/सरकारी संस्थांना १०० टक्के सहाय्य दिले जाते. त्याचप्रमाणे, व्यक्ती/खासगी संस्थांना भांडवली गुंतवणूक म्हणून ६३ लाख/युनिट खर्च मर्यादित ३३ टक्के सहाय्य दिले जाते.